

Pelastakaa Lapset

NETARI.FI

LASTENSUOJELUILMOITUSTEN OPAS

SISÄLLYSLUETTELO

1. Johdanto	3
2. Lastensuojellisen huolen herääminen ja yhteydenotto vastuuohjaajaan	4
3. Lastensuojelusta puhuminen lapsen tai nuoren kanssa	5
4. Lastensuojeluilmoitukseen tarvittavan tiedon selvittäminen lapsen tai nuoren kanssa	6
5. Lastensuojeluilmoituksen etenemisestä kertominen lapselle	7
6. Purkukeskustelu vastuuohjaajan kanssa	8
Lähteitä	9

1. JOHDANTO

Tässä oppaassa käsittelemme lyhyesti lastensuojelua yleisellä tasolla ja sitä, miten se kytkeytyy verkkopohjaisessa chat-työssä tehtyyn ohjaukseen. Opas on tehty ensisijaisesti Pelastakaa Lasten Netari-chatissa työkentelevien työntekijöiden ja vapaaehtoisten työn tueksi, mutta on sovellettavissa myös muissa palveluissa. Käymme läpi tilanteita sekä keskustelunaiheita, joissa vapaaehtoisen tulee kääntyä vastuuhjaajan puoleen ja sitä, miten lastensuojeluilmoituksen prosessi etenee. Ohjeistus sisältää myös tietoa siitä, miten lastensuojeluilmoituksesta voi puhua lapsen kanssa.

Toisinaan chat-keskusteluissa käy ilmi sellaisia asioita lapsen tai nuoren elämästä, jotka herättävät huolta ja pohdintaa siitä, pitäisikö lapsesta tehdä lastensuojeluilmoitus. Tällaisia asioita ovat palveluissamme yleisimmin esimerkiksi lapseen kohdistunut väkivallan uhka tai jo tapahtunut väkivalta, päihteiden käyttö perheessä ja lapsen omat itsetuhoiset ajatukset tai käytös. **Lastensuojelulaissa (417/2007/6 §) alle 18-vuotiasta pidetään lapsena.** Lastensuojelulaki määrittää miten lastensuojelussa menetellään.

Vaikka palveluidemme päivystäjillä on vai tiolovelvollisuus, sitoo meidän työntekijöitämme lastensuojeluilmoitusvelvollisuus. Tämä tarkoittaa sitä, että tilanteissa, joissa lapsesta nousee lastensuojelullinen huoli, tulee meidän työntekijöidemme ilmoittaa asiasta sosiaalihuoltoon eli lapsen asuinpaikkakunnan lastensuojeluun tai sosiaalipäivystykseen. **(LsL §25). Ilmoitusvelvollisuus ja lastensuojeluilmoituksen tekeminen on Pelastakaa Lasten palveluissa aina palkatun työntekijän/vastuuhjaajan vastuulla, ei vapaaehtoisen.**

Lastensuojelun lähtökohtana on aina lapsen etu. Kun lapsella tai perheellä on ongelmia tai haasteita, lastensuojelun tehtävänä on auttaa. Ensisijainen vastuu lapsesta ja tämän hyvinvoinnista on lapsen huoltajilla, mutta perheellä on tarvittaessa oikeus yhteiskunnan apuun ja tukeen. Lastensuojelu sisältää useita erilaisia lapselle ja perheelle kohdennettuja palveluita. Näitä ovat muun muassa

taloudellinen tuki, koulunkäynnin ja harrastusten tukeminen, hoito- ja terapiapalvelut, huostaanotto sekä muut lasta ja perhettä tukevat palvelut.

Tilanteissa, joissa vanhemmat eivät pysty huolehtimaan lapsensa hyvinvoinnista, lastensuojelun velvollisuus on puuttua tilanteeseen. **Tällöin lastensuojelun tehtävä on turvata lapsen hyvinvointi.** Apu ei siis ole aina vapaaehtoista, vaan laki määrää, että lastensuojelun viranomaisen täytyy joskus ryhtyä toimiin lapsen suojelemiseksi.

Lastensuojeluun liittyy melko paljon ennakkoluuloja ja huolikuvia, joita muun muassa media ruokkii. Lasten ja nuorten kanssa lastensuojelusta puhuttaessa on hyvä olla tietoinen siitä, ennakkoluuloista ja samalla omasta roolista vaihtoehtoisten näkökulmien esittämiseen. Alapuolella muutama esimerkki, jotka haastavat stereotyyppistä näkemystä lastensuojelusta:

- Lastensuojeluilmoitus ei ole rangaistus vanhempia, lasta tai perhettä kohtaan.
- Lastensuojeluilmoitus ei tarkoita, että lasta tai tämän vanhempia syytetään mistään.
- Lastensuojeluilmoitus ei tarkoita automaattisesti, että lapsi joutuu muuttamaan pois kotoa – suurimmassa osassa tilanteita vanhempia, lapsia ja perhettä tuetaan muilla keinoin. Joskus huostaanotto on kuitenkin tarpeellinen lapsen turvallisuuden tai hyvinvoinnin vuoksi.

2. LASTENSUOJELULLISEN HUOLEN HERÄÄMINEN JA YHTEYDENOTTO VASTUOHJAAJAAN

Jos sinulla herää huoli lapsen tilanteesta ja pohdit, olisiko lapsesta/nuoresta syytä tehdä lastensuojeluilmoitus, ole ehdottomasti matalla kynnyksellä heti yhteydessä vuoron vastuuhjaajaan. Työntekijä tekee päätöksen ilmoituksen tekemisestä ja ohjeistaa sinua, mitä tietoja yhteydenottajasta ja keskustelusta tarvitaan ilmoitusta varten.

Pelastakaa Lasten palveluissa vapaaehtoiset eivät koskaan tee lastensuojeluilmoituksia itsenäisesti vaan niiden tekeminen kuuluu työntekijöille (ts. vuorosta vastuussa olevalle vastuuhjaajalle). Vastuuhjaajan tehtävänä on auttaa ja tukea vuorossa olevia päivystäjiä ohjauksessa ja kohtaamistilanteissa kaikissa kysymyksissä ja tilanteissa.

Kun konsultoit vastuuhjaajaa, on tärkeää samalla huolehtia siitä, että yhteydenottajan kanssa käydyssä keskustelussa ei tule pitkiä taukoja. Voit selittää keskustelussa tapahtuvia lyhyitä viiveitä yhteydenottajalle esim. seuraavasti:

“pieni hetki, joudun tässä tilanteessa kysymään neuvoa meidän palkatulta työntekijältä. Toimin itse täällä vapaaehtoisena :)”.

Keskustelun aikana päivystäjälle voi nousta huoli esimerkiksi siitä, että lapsi ei saa kotonaan riittävää huolenpitoa, tähän kohdistuu väkivaltaa/väkivallan riski tai että lapsi on käytöksellään vaaraksi itselleen tai muille. Jos keskustelussa käy ilmi joitain seuraavista asioista, on vapaaehtoisen päivystäjän oltava aina yhteydessä vuorossa olevaan vastuuhjaajaan:

- Lapsen kohdistunut pahoinpitely, sen epäily tai uhka
- Lapsen kohdistunut seksuaalinen kaltoinkohtelu, epäily tai uhka
- Lapsen oma mielenterveysongelma tai itsetuhoisuus
- Lapsen vanhemman/huoltajan päihde- tai mielenterveysongelmat

- Lapsen hyvinvoinnin laiminlyönti tai heitteillejättö, esim. lapsi pitkiä aikoja yksin kotona, kotona ei ruokaa
- Lapsi tekee rikoksia
- Lapsen käyttää päihteitä

Muita lastensuojeluilmoituksen tekemiseen ja lastensuojelutarpeen selvittämiseen liittyviä seikkoja, voit konsultoida vastuuhjaajaa, mikäli sinulla herää huoli seuraavista asioista:

- Vanhemman/huoltajan jaksamattomuus
- Lapsi ei käy koulussa
- Ikätasoon katsottuna suhteeton vastuunkanto perheen asioista tai tilanteesta
- Perheen vaikea taloudellinen tilanne, joka vaikuttaa oleellisesti lapsen hyvinvointiin

Joissain tilanteissa lastensuojelulliseen huoleen ja lastensuojeluilmoitukseen liittyy myös rikosilmoitus. Rikosilmoitusvelvollisuus nousee aiheelliseksi silloin, kun lapseen on kohdistunut rikos. Rikosilmoituksen tarpeellisuudesta ja sen tekemisestä on vastuussa työntekijä. On kuitenkin tärkeää, että lapselle kerrotaan, jos hänen tilanteestaan tehdään lastensuojeluilmoituksen lisäksi myös rikosilmoitus.

3. LASTENSUOJELUSTA PUHUMINEN LAPSEN TAI NUOREN KANSSA

Vaikka lastensuojelun tarkoituksena on auttaa lasta ja tämän perhettä, voi lastensuojelu sanana jo itsessään aiheuttaa lapsessa negatiivisia reaktioita, kuten pelkoa ja hämmennystä. Lapsi voi esimerkiksi pelätä, että lastensuojeluilmoitus tarkoittaa aina kotoa pois joutumista tai perheen rankaisemista. Tämän vuoksi lastensuojeluilmoituksesta mainittaessa on ehdottoman tärkeää pyrkiä keskustelemaan lapsen kanssa siitä, mitä lastensuojeluilmoituksella ja lastensuojelulla tarkoitetaan ja mitä seurauksia sen tekemisellä voi olla.

Lapselle on tärkeää kertoa lastensuojeluilmoituksesta avoimesti, konkreettisesti, totuudenmukaisesti ja lapsen kehitystason huomioon ottavalla tavalla.

Chatin päivystäjällä voi olla erittäin tärkeä rooli siinä, että apua tarvitseva lapsi tai nuori pääsee palvelujen piiriin ja saa tukea. Samaten päivystäjällä on merkittävä rooli sen suhteen, millaista lastensuojelua koskevaa tietoa lapsi saa. Tämä puolestaan vaikuttaa siihen, miten lapsi suhtautuu lastensuojeluun.

Lastensuojeluilmoituksen harkitsemisen taustalla on lapsen tilannetta koskevan huolen nouseminen. Kun otat huolen puheeksi lapsen kanssa, on erittäin tärkeää tehdä se kunnioittavalla tavalla. Yksi lähestymistapa on, että päivystäjä kertoo itsessään nousseesta, lasta koskevasta huolesta. Tätä kautta voidaan keskustella muutoksesta ja avun mahdollisuudesta puhumiseen. Tämä on tärkeää tehdä syyllistämättä tai syyttämättä ketään, kuten lasta tai tämän perhettä. Lastensuojelun voi täten tuoda esiin mahdollisuutena saada aikaan positiivinen muutos sekä apua ja tukea lapselle ja perheelle.

On oleellista tukea lapsen pääsyä palveluiden piiriin, silloin kun se palvelee tämän hyvinvointia. Samalla tulee muistaa, että emme voi kuitenkaan luvata lapselle, että tämä tulee varmasti saamaan apua. On myös tärkeää

välttää abstrakteja ilmaisuja ja kertoa asioista mahdollisimman konkreettisesti. Seuraavassa lyhyt muistilista lastensuojelusta puhumiseen.

1. Ota rauhassa aikaa lastensuojelusta keskustelemiseen ja lapselle mahdollisesti esiin nousseisiin kysymyksiin vastaamiseen.
2. Kerro lapselle, minkä vuoksi puhut lastensuojelusta hänen kanssaan (kuten sinulle lapsen hyvinvoinnista nousseen huolen vuoksi sekä palveluamme sitovan ilmoitusvelvollisuuden vuoksi).
3. Mikäli lastensuojeluilmoitus tehdään, siitä on aina tärkeää kertoa lapselle avoimesti.
4. Kerro, mitä lastensuojeluilmoitus tarkoittaa ja mitä siitä voi mahdollisesti seurata (ks. alapuolella lastensuojeluilmoituksen etenemisestä kertominen).
5. Kerro, mistä lapsi voi saada keskustelun jälkeen lisää tietoa asiasta. Esim. <https://www.lastensuojelu.info/sf/lapsiperheiden-palvelut-selko/lastensuojelu-ja-sosiaalipalvelut/> tai <https://www.instagram.com/kysylastensuojelusta/?hl=fi>

4. LASTENSUOJELUILMOITUKSEEN TARVITTAVAN TIEDON SELVITTÄMINEN YHDESSÄ LAPSEN TAI NUOREN KANSSA

Alapuolella on kuvattu järjestyksessä toimintaohjeet tilanteeseen, jossa vapaaehtoiselle päivystäjälle nousee vuoron aikana huoli lapsen hyvinvoinnista.

1. Keskustelun aikana nousee huoli. Ota matalalla kynnyksellä yhteyttä vastuuhjaajaan. Voit laittaa tälle yksityisviestin Ninchat-kanavalla tai pyytää häntä soittamaan sinulle.

2. Jatka keskustelua ja pidä yllä keskusteluyhteys vastuuhjaajaan. Vastuuhjaajan tehtävänä on tukea ja neuvoa sinua, jonka lisäksi tämä arvioi lastensuojeluilmoituksen/rikosilmoituksen tarpeellisuuden ja vastaa mahdollisesta lastensuojeluilmoituksen/rikosilmoituksen tekemisestä.

3. Pyri saamaan mahdollisimman hyvä kokonaiskuva tapahtuneesta keskustelemalla asiasta rauhassa. Alapuolella on esimerkkikysymyksiä, joiden avulla tilannetta voi pyrkiä avaamaan. Muista kuitenkin, että kunnioittava ja laadukas kohtaaminen on aina tärkeämpää kuin kysymyksillä pommittaminen. Käytä siis harkintaa esittäessäsi kysymyksiä.

- Mitä tapahtui?
- Missä?
- Milloin?
- Kuka teki?
- Kenelle?
- Kuinka usein?
- Milloin viimeksi?
- Minkä ikäinen olet?
- Oletko juuri nyt turvassa?
- Oletko kertonut näistä asioista aiemmin kenellekään?
- Tietävätkö vanhempasi/hooltajasi asiasta? Miten he ovat reagoineet?
- Oletko saanut apua tilanteeseen? Onko sinulla jotain ammattilaiskontaktia elämästäsi?

- Millaisia toivomuksia sinulla on asian ja tulevaisuutesi suhteen? Millaista apua toivoisit? Millaiseksi toivoisit, että tilanne muuttuisi?

Nuoren tilanteen kartoittamisessa on samalla hyvä muistaa kunnioittavan kohtaamisen periaatteet ja välttää kuulustelumaista keskustelua. **Kuten aina, muista siis välittää kysymysten ohella empatiaa ja ymmärrystä lasta tai nuorta kohtaan.**

4. Välitä vastuuhjaajalle tietoa lapsen tilanteesta. Mikäli vastuuhjaaja katsoo, että asiasta tulee tehdä lastensuojeluilmoitus, niin:

- Toimi vastuuhjaajien antamien ohjeiden mukaisesti.
- Kerro lapselle, miten voit häntä auttaa asiassa verkon välityksellä ja mitä pitäisi tehdä, jotta hän tulisi oikeasti autetuksi.
- Keskustelkaa siitä, mitä lastensuojeluilmoitus tarkoittaa käytännössä.

5. Kerro lapselle avoimesti, että auttaaksesi häntä, tarvitset hänen henkilötietonsa. Kysy tietoja suoraan, älä yritä "kalastella" niitä siten, että lapsi ei tiedä, mitä tarkoitusta varten kysyt. Tällainen toiminta voi olla haitallista lapsen luottamuksen tunteelle.

"Voitko kertoa nimesi ja asuinpaikkakuntasi, jotta voimme pyrkiä saamaan sinulle apua? Se tarkoittaa lastensuojeluilmoituksen tekemistä."

6. Mikäli saat lapselta riittävät tiedot lastensuojeluilmoituksen tekemiseen, välitä tiedot vastuuhjaajalle ilmoituksen tekemistä varten. Kerro lapselle, että hänestä on tehty lastensuojeluilmoitus. Keskustele lapsen kanssa rauhassa siitä, mitä lastensuojeluilmoitus tarkoittaa.

5. LASTENSUOJELUILMOITUKSEN ETENEMISESTÄ KERTOMINEN LAPSELLE

Alapuolella on kuvattu yleisellä tasolla se, mitä lastensuojelulla tarkoitetaan ja miten lastensuojeluilmoituksen prosessi etenee silloin, kun meidän palvelumme työntekijä tekee ilmoituksen. Voit hyödyntää materiaalia tilanteissa, joissa lastensuojelu tulee puheeksi.

1. Aluksi meidän työntekijä tekee lastensuojeluilmoituksen. Ilmoitus tehdään ensisijaisesti lapsen asuinkunnan sosiaalipäivystykseen.
2. Lastensuojelun työntekijä vastaanottaa lastensuojeluilmoituksen ja arvioi tilanteen.
3. Ilmoituksen jälkeen lapsen tilannetta selvitetään. Tarvittaessa tämän luokse mennään ja viedään turvaan. Tällä tavoin toimitaan tilanteissa, joissa lapsen tai nuoren katsotaan olevan välittömässä vaarassa. Tätä kutsutaan kiireelliseksi sijoitukseksi. Sijoituspaikka voi olla esim. sukulaisten tai läheisten luona, sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa.
4. Mikäli apua ei tarvita välittömästi, lastensuojelun työntekijät ottavat lapsen perheeseen yhteyttä seitsemän vuorokauden kuluessa ja kutsuvat heidät keskustelemaan asiasta. Yhteisissä keskusteluissa käydään läpi sitä, miksi ilmoitus on tehty ja miten lastensuojelu voi auttaa perhettä. Pääasiassa ensimmäiseksi otetaan yhteyttä perheeseen, mutta jos on syytä olla huolissaan lapsen turvallisuudesta, voidaan toimia myös toisin ja tavata ensin lasta ilman vanhempia. Tapaamisia järjestetään tarvittava määrä ja niissä kuullaan myös lasta kahden kesken.
5. Lastensuojelun tarve arvioidaan kolmen kuukauden sisällä. Sosiaalityöntekijä arvioi yhdessä perheen kanssa, tarvitseeko lapsi tai perhe palveluita ja tukitoimia. Esimerkkejä näistä ovat taloudellinen tuki, koulunkäynnin ja harrastusten tukeminen, hoito- ja terapiapalvelut, huostaanotto sekä muut lasta ja perhettä tukevat palvelut.
6. Mikäli lastensuojeluilmoitus todetaan aiheettomaksi tai selvityksen jälkeen todetaan, että tuen tarvetta ei ole, lastensuojelun toimet loppuvat. Lastensuojelun kirjaukset jäävät sosiaalitoimen rekisteriin, mutta viranomaisilla on niihin pääsy vain lakiin pohjautuvalla, painavalla perusteella. Esim. työnantajalla ei ole pääsyä näihin tietoihin. Lapsella ja huoltajilla on halutessaan oikeus päästä näkemään nämä tiedot.

Chat-keskusteluissa kohtaa väistämättä monenlaisia ihmisiä, tarinoita ja kohtaloita. Nämä kohtaamiset herättävät meissä erilaisia ajatuksia ja tunteita aina empatiasta ja surusta turhautumiseen ja suuttumukseen. Tunteiden herääminen kohtaamisissa ja ohjaustyössä on inhimillistä ja merkittävää – tunteet viestivät siitä, että kohtaamamme asiat ovat meille tärkeitä. Tunteilla on tapana myös tarttua ja siksi on tärkeää, etteivät haastavissa elämäntilanteissa olevien asiakkaiden tunteet, kokemukset ja niiden herättämät reaktiot jää päivystäjän mielen päälle.

Kun chat-ilta lähestyy loppuaan, kirjoita päivystäjien kanavalle kokemuksesi illasta, yleiset fiilikset, keskustelujen aiheet sekä mahdollisesti mielenpäälle jääneet asiat. Voit jutella mielessä pyörivistä asioista enemmän myös kahdestaan vastuuhjaajan kanssa. Keskusteluiden herättämien tunteiden tunnistaminen, tiedostaminen ja käsitteleminen ovat tärkeä osa vapaaehtoisena toimimista ja sen takia jokaisessa vuorossa on mahdollisuus olla yhteydessä vastuuhjaajaan sekä käydä purkukeskustelu illan päätteeksi joko chatin välityksellä tai puhelimitse.

Asioiden käsittely ja purkaminen lyhyestikin auttavat pitämään etäisyyttä kohdattujen asiakkaiden tilanteisiin sekä ehkäisemään myötätuntouupumista ja sijaistraumatisoitumista. Purkukeskusteluiden tarkoituksena on käsitellä ja päästää irti vuoron aikana heränneistä ajatuksista ja tunteista, ei arvioida vapaaehtoisen suoriutumista asiakaskohtamisissa. **Mikään kohdattu asia tai tunne ei ole liian pieni jaettavaksi työntekijän kanssa!**

Jos sinulla herää tämän oppaan pohjalta kysymyksiä, haluat vaihtaa ajatuksia tai muuta, voit olla yhteydessä Pelastakaa Lasten Reconnect-hankkeen suunnittelijoihin:

Pauliina Turunen, hankesuunnittelija
pauliina.turunen@pelastakaalapset.fi
p. +358 50 4306558

Lauri Sundberg, hankesuunnittelija,
lauri.sundberg@pelastakaalapset.fi
p. +358 50 4421041

LÄHTEITÄ

Kysy lastensuojelusta. Vastauksia nuorten esittämiin kysymyksiin lastensuojelusta.
Pelastakaa Lapset ry:n Digitaalinen sosiaalityö lasten ja nuorten tukena –hankkeen Instagram tili.
www.instagram.com/kysylastensuojelusta

Lastensuojelu.info. Lastensuojelun Keskusliiton tuottama sivusto, joka tarjoaa perustietoa lastensuojelusta Suomessa. Sisältää selkokieliset sivut, joita voi hyödyntää juteltaessa lapsen kanssa lastensuojelusta.

<https://www.lastensuojelu.info/sf/lapsiperheiden-palvelut-selko/lastensuojelu-ja-sosiaalipalvelut/>

Lastensuojelulaki 417/2007 Finlex.

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2007/20070417>